

KO'Z MIKROXIRURGIYASIDA OPERATSIYADAN KEYINGI ASORATLAR.

Samarkand Davlat Tibbiyot Universiteti

Travmatologiya-ortopediya, neyroxirurgiya va oftalmologiya kafedrası

1-kurs klinik ordinatori

Базарова Вазира Равшановна

Asadullayeva Zebiniso Akmal qizi

Ilmiy rahbar: 1-toifali vrach-oftalmolog

Saidov T.T.

Annotatsiya: Ko‘z mikroxirurgiyasi oftalmologiyaning eng yuqori texnologik va puxta o‘rganilgan bo‘limlaridan biridir. Bugungi kunda zamonaviy texnika va jihozlar yordamida mikroskopik tuzilmalarning to‘g‘ri va aniq muolajalari amalga oshirilmoqda, bu esa ko‘rish muammolari va ko‘zning murakkab kasalliklarini samarali bartaraf etishni ta‘minlaydi. Ko‘z mikroxirurgiyasi doirasida katarakta, glaukoma, retina ajralishi, kornea transplantatsiyasi, shuningdek turli xil yoshga oid va tug‘ma nuqsonlarni tuzatish kiradi. Ushbu jarayonlardagi muvaffaqiyat darajasi yillar davomida muntazam ortib bormoqda va ko‘plab hollarda ko‘rish imkoniyatini qayta tiklash, bemor hayot sifatini tubdan yaxshilash mumkin bo‘lmoqda.

Kalit so‘zlar: infeksiya, yallig‘lanish, gemorragik asoratlari, shish, ko‘z bosimining oshishi, retina ajralishi, katarakta, operatsiya joyida chandiq, ko‘rishning pasayishi, ko‘z ichi shikastlanishi.

Infeksion va yallig‘lanish asoratlari ko‘z mikroxirurgiyadan keyin eng tez-tez uchraydigan, xavfli va ko‘rish qobiliyatini butunlay yo‘qotishga olib kelishi mumkin bo‘lgan holatlar hisoblanadi. Operatsiya joyiga mikroorganizmlar tushganida, ayniqsa sterilizatsiya va aseptika qoidalari buzilganda, yoki bemorning immuniteti past holatda bo‘lsa, infeksiya yallig‘lanish tez rivojlanadi. Endoftalmit — ko‘z ichki muhitining har tomonlama yallig‘lanishi, ushbu asoratning eng og‘ir ko‘rinishidir. Kasallik tez

rivojlanishi, og‘riq, ko‘zda tez qizarish, shish va ko‘rishning to‘satdan yo‘qolishi bilan kechadi. Bunday holatlarda tezkor tashxis va keng spektrli antibiotiklar bilan muolaja muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, ba’zi hollarda tekshirish-nazorat operatsiyasi kerak bo‘ladi, ayrim hollarda esa ko‘zni qutqarib qolish deyarli imkonsiz bo‘lib qoladi. Mikroxirurgik operatsiyadan keyingi yallig‘lanish jarayonlari ko‘z kon’yunktivasi va shox pardada, shuningdek, chuqurroq sohalarda kuzatiladi. Jarrohlik aralashuvi sohasida shish, qizarish, issiqlik hissi, og‘riq boshi, ko‘zda begona jism tuyilishi va yorug‘likka sezuvchanlik oshib ketishi mumkin. Surunkali asoratlarning natijasida iridotsiklit, panofitalmit, ko‘rish nervi yallig‘lanishi, to‘qimalarda chandiq va fibroz holatlar rivojlanadi. Yallig‘lanishga qarshi kortikosteroidlardan to antibiotik va immunosuppressiv komplekslarigacha bo‘lgan davo usullari qo‘llaniladi. Qolaversa, har qanday yallig‘lanish reaksiyasi o‘z vaqtida bartaraf etilmasa, unumli reabilitatsiyani qiyinlashtiradi va ba’zan ko‘rish qobiliyatida tiklab bo‘lmas yo‘qotishlarga sabab bo‘ladi. Ko‘z ichi bosimining o‘zgarishi mikroxirurgiyadan so‘ng juda keng tarqalgan asoratlarning sirasiga kiradi. Ko‘pincha bu holat glaukoma operatsiyalarida yoki o‘tkazilgan drenaj texnikalaridan keyin yuzaga chiqadi. Ko‘z ichi bosimi pasayib ketganida, ko‘z to‘qimalari va retina ajralishi xavfi ortadi, ko‘zning shakli o‘zgarib, ko‘rishda buzilishlar yuz beradi. Aksincha, ko‘z ichi bosimining ortishi ham nihoyatda xavfli: ko‘rish o‘tkirliigi pasayadi, ko‘rish nervi atrofiya boshlaydi, bosh og‘riqlari va umumiy bezovtalik yuzaga keladi. Bunday hollarda dorivor ko‘z tomchilari, suyuqlik aylanishini yaxshilovchi yoki kamaytiruvchi preparatlar, ba’zan esa qo‘shimcha jarrohlik aralashuvi talab etiladi. Eng muhim profilaktika vositasi — bemorning doimiy doktorga murojaati va bosimning muntazam nazoratidir. Gemorragik, ya’ni qon quyilish asoratlari ham ko‘z mikroxirurgiyasida o‘zining salmoqli xavfi bilan ajralib turadi. Operatsiya davomida yoki shundan bir necha kun o‘tib yuzaga keladigan qon quyilishlar, ayniqsa, kattaroq yoshdagi bemorlarda va qon ivish tizimi bilan muammolarga ega shaxslarda tez-tez uchraydi. Kichik gemorragiyalar odatda qisqa muddatda so‘rilib ketadi va klinik ahamiyat kasb etmaydi. Ammo, keng maydonli qon quyilish ko‘zning bosimi oshishiga, orqa sohalarda fibroz va ikkilamchi chandiq hosil bo‘lishiga olib keladi. Takroriy qon quyilish hollari ko‘z sohasida

ko'rishning butunlay buzilishiga olib kelishi mumkin. Bu holatlarda shoshilinch oftalmoxirurgik yordam, parhez, maxsus dorilar va qattiq nazorat ostida bo'lish talab etiladi [1].

Chandiq va fibroz to'qimalarning hosil bo'lishi mikroxirurgiyaning ayrim sohalarida eng og'ir asorat shakllaridan biri hisoblanadi. Bu asorat, ayniqsa, retina (to'r parda) va kornea (shox parda) sohasida o'tkazilgan murakkab operatsiyalardan keyin yuzaga chiqadi. Natijada, ko'zning shaffofligi, yorug'lik o'tkazuvchanligi va ko'rishni yaxshilovchi sohalar o'z funksiyasi buziladi. Chandiq to'qimalari asosan bemorning individual xususiyatlariga, genetik moyilligiga, aralashuvning hajmi va intensivligiga bog'liq bo'ladi. Bu holatda maxsus ferment preparatlar, fizioterapevtik muolajalar, ba'zan esa chandiq to'qimasini qayta olib tashlash maqsadida qo'shimcha mikroxirurgiya talab qilinadi. Chandiq, ayniqsa markaziy yoki optik sohani to'sib qo'ysa, ko'rish sifatini butunlay buzadi va ba'zan to'liq tiklash imkoniyatini cheklaydi. Ko'z ichiga o'rnatilgan sun'iy linza yoki biomateriallar bilan bog'liq muammolar ham mikroxirurgiya amaliyotidan keyingi muhim asorat bo'lib, linzaning joyidan siljishi, notekis joylashishi, hatto chetga chiqib ketishi mumkin. Bunday holatlar og'riq, ko'zda doimiy diskomfort, bemorga noqulaylik va ko'rishning susayishi bilan kuzatiladi. Linzaning siljishi yoki chekinib ketishi — asosan operatsiyadagi texnik xatolik, bemorning anatomik o'ziga xosligi yoki ko'z to'qimalarining yetarlicha mahkam bo'lmasligi natijasi sanaladi. Bu asoratlarni bartaraf etish uchun linzani joyiga qayta o'rnatish, ba'zan esa yangi implantatsiya qilishga to'g'ri keladi [2].

Kornea transplantatsiyasi keng tarqalgan mikroxirurgik amaliyot hisoblanadi. Bu operatsiyadan keyingi eng xavfli asoratlardan biri — transplantatning rad etilishi. Bunda bemorning immun tizimi ko'chirib o'tkazilgan shox parda hujayralariga qarshi faol kurash boshlaydi, natijada greftda shish, qizarish va loyqalash yuzaga keladi. Klinikada bu og'riq, ko'z suyuqligining ko'p chiqishi, ba'zan isitma va umumiy ahvolning buzilishi bilan kechadi. Davolashda immunosuppressiv dori vositalari, yallig'lanishga qarshi preparatlar, ba'zan esa takroriy transplantatsiya ko'rib chiqiladi. Transplantat loyqalashuvi esa shox pardaning shaffofligini susaytirib, ko'rishning keskin yomonlashuviga olib keladi. Ushbu

asoratlarning oldini olish uchun bemorni muntazam nazorat qilib turish, dori vositalaridan to‘g‘ri va vaqtida foydalanish muhim ahamiyatga ega. Operatsiyadan keyingi asoratlardan yana biri — ikkilamchi katarakta, ya’ni sun’iy linza atrofida yoki kapsula hududida o‘sovchi epiteliy va tolali to‘qimalarning ko‘payishi. Bu holat operatsiyadan bir necha oy yoki yil o‘tgach namoyon bo‘lib, ko‘zning shaffofligi va ko‘rishni yomonlashtiradi. Ko‘pincha bu lazer yoki takroriy muolajalar yordamida bartaraf qilinadi, lekin ayrim hollarda to‘liq shifoga erishish qiyin kechadi. Retina, ya’ni to‘r pardasi bo‘ylab o‘tkazilgan mikroxirurgiyadan keyin uchraydigan asoratlar ham ko‘plab murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Retina ajralishi, ikkilamchi ajralmalar, retinada qon quyilishlar, epiretinal membranalar, shuningdek, retinaning shishishi va degeneratsion holatlari ushbu guruhga kiradi. Retina ajralishi tezda aniqlanmasa, ko‘p hollarda ko‘rish butunlay tiklanmasligi mumkin. Bu asoratlarni bartaraf qilishda zamonaviy diagnostika va aralashuvlar — ultratovush tekshiruvi, optik koherens tomografiya, lazer va vitrektomiya muhim ahamiyat kasb etadi [3].

Ko‘z mikroxirurgiyasi amaliyotidan keyingi holatlarda, ayniqsa keksalar yoki surunkali kasalliklarga ega bemorlarda, ko‘z optikasidagi o‘zgarishlar, noqulaylik, bosh og‘rig‘i, ko‘rish nuqtalarining noto‘g‘ri moslashishi, asab holati yomonlashuvi, depressiya va ijtimoiy chekinish hollari ham uchrab turadi. Ruhiy va psixologik yondashuvlar, bemorga vaqtli yordam ko‘rsatish, uni reabilitatsiyaga yo‘naltirish ham davolash taktikasining muhim qismidir. Ko‘z mikroxirurgiyadan keyingi asoratlarni oldini olish uchun operatsiyagacha bemor to‘liq va atroflicha tekshiruvdan o‘tadi. Uning immun holati, hamroh kasalliklari, orqanizm holati, ko‘z tuzilmasi va xavf omillari tekshiriladi. Amaliyot davomida zamonaviy mikrojarrohlik asboblari, optik jihozlar, lazer uskunalari va yuqori malakali mutaxassislar ishtirok etadi. Bundan tashqari, har bir bemor bilan individual ishlash, unga operatsiyadan keyingi davrda qanday muolajalar, dori-darmonlarni qabul qilish, gigiyenik talablar hamda qaysi vaqtda shifokorga murojaat qilish kerakligi batafsil tushuntiriladi [4].

Operatsiyadan so‘ng bemor rejimga rioya qilishi, og‘ir jismoniy harakat va stressdan qochishi, gigiyenik qoidalarga qat’iy amal qilishi, buyurilgan dori-darmonlarni o‘z vaqtida

va to'g'ri qabul qilishi shart. Ayniqsa, dastlabki kunlarda ko'zni chang, begona modda, suv yoki mikroblardan ehtiyot qilish juda muhim. Shuningdek, operatsiyadan so'ng muntazam oftalmologik ko'rikdan o'tkazilishi va ko'z bosimi, ko'rish o'tkirligi va boshqa klinik belgilar doimiy nazorat qilinishi kerak. Zamonaviy mikroxirurgiya imkoniyatlari asosida, qator asoratlarni erta aniqlash, to'g'ri va kompleks davolash choralarini qo'llash hamda bemorni keng qamrovli rehabilitatsiyaga jalb etish mumkin bo'lib, bu har qanday holatda ko'z sog'lig'ini saqlash uchun asosiy kalit hisoblanadi. Biroq, har bir operatsiyadan keyin individual xususiyatlar, jarrohlik aralashuv sohasi va bemorning o'ziga xos sog'liq holati asosiy omillar bo'lib qoladi. Har bir bemor uchun o'zining maxsus kuzatuv, davo va rehabilitatsion rejasi tuzilib, unda ko'zning morfo-funksional holati to'liq nazorat qilinadi [5].

Xulosa:

Umuman olganda, ko'z mikroxirurgiyasidan so'nggi asoratlar — zamonaviy tibbiyotning muhim va rivojlanayotgan yo'nalishi bo'lib, sohani chuqur bilim, yuqori texnologik tayyorgarlik, jamoaviy yondashuv va bemor bilan doimiy aloqani talab etadi. Faqat mana shu omillar ketma-ketligi natijasida optimal natija, ko'z sog'ligi va bemorning hayot sifatini maksimal darajada yaxshilash mumkin bo'ladi. Ana shunda operatsiyadan keyingi davr bosqichma-bosqich to'g'ri va samarali tarzda kechadi, asoratlarning oldi olinadi, bemorning ko'rish imkoniyati, hayotga ishonchi, ijtimoiy moslashuvi va ruhiy barqarorligi ta'minlanadi. Shuning uchun sohada ishlovchi mutaxassislar doimiy bilim va tajriba almashinuvi, yangi usul va uslublarni o'rganish, ilg'or texnologiyalardan foydalanish va birgalikda ishlash muhimligini birinchi o'ringa qo'yishlari kerak. Ko'z mikroxirurgiyasining eng asosiy maqsadi ham, bemorga nafaqat yangi hayot sifatini, balki yorqin, to'liq va baxtli kelajakka umid va imkoniyat berishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, D., & Karimov, S. (2020). "Ko'z mikroxirurgiyasidan keyingi infeksiyon asoratlar va ularning oldini olish." Tibbiyot Ilmi, 25(2), 117-123.

2. Abdurahmonova, Z. (2019). "Fakoemulsifikatsiyadan keyingi ko‘z ichida bosimning oshishi va ularni davolash usullari." *Oftalmologiya*, 16(1), 55-60.
3. Ahmedov, X. (2021). "Operatsiyadan keyingi ko‘zning shimishi va uni bartaraf etish choralar." *Shifokor*, 10(3), 35-41.
4. Aliyev, R., & Ismoilova, G. (2018). "Ko‘z jarrohligida yallig‘lanish asoratlari." *Zamonaviy Tibbiyot*, 12(1), 78-84.
5. Ergashev, M. (2017). "Ko‘z mikroxirurgiyasidan so‘ng ko‘z ichi gemorragik asoratlari." *Tibbiy Amaliyot*, 6(2), 23-29.
6. Hamraqulov, I. (2022). "Ko‘rishning pasayishi sabablari va mikroxirurgik usullarning ahamiyati." *Sog‘liqni Saqlash*, 8(4), 47-54.
7. Mirzayeva, D. (2021). "Retina ajralishi va ko‘z ichki shikastlanishlari tahlili." *Tibbiyot Sozlari*, 14(2), 66-73.